

20 Yanvar — xalqımıza qarşı qanlı cinayət

XX əsrin tarixində totalitarizmin törətdiyi ən qanlı terror aktlarından biri olan 20 Yanvar faciəsində Azərbaycan xalqına qarşı işlədilmiş cinayət, əslində, bəşəriyyətə, humanizmə, insanlığa qarşı həyata keçirilmiş dəhşətli bir əməldir.

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

...1990-cı il 20 Yanvar faciəsi. Sovet rejiminin Azərbaycan xalqına qarşı planlaşdırdığı bu dəhşətli hərbi cinayətin törədilməsindən iyirmi il keçir. Buna baxmayaraq hər il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə əhali təşviş keçirir. Sanki, indicə zirehli hərbi maşınların, tankların, pulemyotların, avtomatların səsi aləmi bürüyəcək, insanların qışqırtıları, haray-həşirləri bu qorxunc səsləri daha vahiməli edəcək. Əhaliyə elə gəlir ki, bir anın içərisində Bakının küçələri insan qanına bulaşacaq, yağış sularına qatışıb küçələr boyunca axacaq. Güllələrin vıyılması şirin yuxuya qərq olmuş körpələri vahiməli şəkildə oyadacaq, pəncərələrin şüşələrini çilik-çilik edəcək.

Yox! Yox! Bütün bunlar arxada qaldı, özü də 20 il arxada! Həmin vaxt canlarımızı qurban verənlər, imperiya ordusunun tanklarının, zirehli hərbi maşınlarının, pulemyotlarının, avtomatlarının qarşısına çıxan əliyalın xalq bu günə can atırdı. Təəssüf ki, qanları bahasına qazandıqları müstəqil Azərbaycanda yaşamaq şəhidlərimizə nəsib olmadı.

Dinc əhaliyə qarşı tarixdə analoqu olmayan qırğının törədilməsini heç vaxt unuda bilmirəm. Təsəllim birçə odur ki istiqlalıyyət, azadlıq, müstəqillik yolunda mübarizəyə qalxmış xalqın haqq səsinə boğa bilmədilər. Ən müasir silahlarla silahlanmış sovet ordusu Azərbaycan xalqının haqq səsinə susdura bilmədi. Çürüməkdə olan Sovet rejimi günahsız insanların qanı hesabına öz ömrünü uzada bilmədi, haqq-ədalət, azadlıq uğrunda mübarizə bu rejimi çökdürdü, məhv etdi. Azərbaycan, nəhayət, imperiya buxovlarını qıraraq atdı, müstəqillik yolunda ilk kövrək addımlarını atdı. Bəli, bu xoşbəxtlik, firavanlıq, müstəqillik, azadlıq mərd oğul və qızlarımızın qanı bahasına qazanıldı, özü də çox çətinliklə.

1987-ci ildə böyük tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyev Sov. İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyündən və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavinliyindən istefa verdikdən sonra Azərbaycana qarşı təzyiqlər xeyli gücləndi. Ulu öndərin SSRİ adlı dövlətin ali rəhbərlərindən biri olduğu illərdə Azərbaycana qarşı öz çirkin niyyətlərini həyata keçirə bilməyən qüvvələr fəallaşdılar. Bir tərəfdən də Ermənistan ölkəmizə qarşı ərazi iddialarına başladı. Millətlər arasında milli ədavətin qarşısını almaq əvəzinə onu daha da qızıqsıdaran Mixail Qorbaçov müdrik şəxsiyyət Heydər Əliyevin istefasından sonra, sanki, özündə cürət tapdı və Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi üçün canfəşanlığa başladı. Mixail Qorbaçovun iqtisadi məsələlər üzrə müşaviri Aqambekyan o vaxt Fransaya səfər edərkən Parisdə çıxışlarının birində Dağlıq Qarabağın Ermənistanla verilməsini iqtisadi cəhətdən “əsaslandırmağa” cəhd göstərməklə M. Qorbaçovun bu “hədiyyəsinə” haqq qazandırmağa çalışırdı. Ancaq həm Mixail Qorbaçov, həm də Aqambekyan unudurdular ki, torpaqdan pay olmaz. Onlar Azərbaycan xalqının bu qədər vətənpərvər, mərd, qorxmaz, cəsarətli, qəhrəman olduğundan xəbərsiz idilər. M. Qorbaçova elə gəlirdi ki, bir kəlmə sözü ilə Azərbaycan xalqı sakitləşəcək, o da Dağlıq Qarabağı çox asanlıqla Ermənistanla birləşdirəcək. Lakin hadisələrin sonrakı gedişi göstərdi ki, daş qayaya rast gəlib.

... 1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanda dərinləşməkdə olan ictimai-siyasi, hərbi böhran getdikcə daha kəskin xarakter alırdı. Heydər Əliyevin istefasından sonra özünün güclü dayağını və müdafiəsini itirmiş Azərbaycan xalqının haqq səsinə eşidən yox idi. Doğma Vətənimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağın, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün müdafiəsinə qalxmış xalqımız öz güclü dayağını itirmişdi. Bir tərəfdən də ölkəyə rəhbərlik edənlərin cəsarətsizliyi, Moskvanın tapşırıqlarını qeyd-şərtsiz yerinə yetirməsi, düşünülməmiş addımlar atması Azərbaycanın getdikcə tənəzzülə uğramasına gətirib çıxarırdı, yurdumuzun torpaqları bir-birinin ardınca düşmənlərin əlinə keçir, ölkədə dərin böhran yaranırdı. Həmin vaxtlarda Azərbaycanın daxilində, xalqın içərisində, millətin, bütün Azərbaycan vətəndaşlarının daxilində baş qaldıran vətənpərvərlik hisslərinin, milli azadlıq istəklərinin coşub-daşması minlərlə insanın meydanlara çıxması ilə nəticələndi. Xalqın küçə və meydanlara çıxmasının əsas səbəbi Azərbaycanı, Azərbaycan xalqının tarixini, adət-ənənələrini, ərazisini qorumaq idi. Xalq həm də Sovet İttifaqının rəhbərliyi tərəfindən Azərbaycana qarşı atılmış ədalətsiz addımlara və Azərbaycan rəhbərliyindəki ayrı-ayrı nalayiq şəxslərin xalqımıza zidd olan siyasətinə öz etiraz səsinə qaldırılmışdı.

Azərbaycan xalqının etiraz səsi getdikcə daha geniş vüsət aldı. Məsələnin bu səviyyəyə çatacağını xəyalına belə gətirməyən Mixail Qorbaçov qorxuya düşdü. Xalqın haqq səsinə boğmaq üçün yeganə çıxış yolunu sovet ordusunu əliyalın insanların üzərinə göndərməkdə gördü. İlk növbədə Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təxribat maşını işə salındı. Bundan ötrü Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərləri ilə qabaqcadan razılaşdırılmış və planlaşdırılmış xüsusi hazırlıq işləri görüldü. Xəstəxanalar boşaldıldı, Bakıda xidmət edən rus zabitlərinin ailələri ölkədən

çıxarıldı. Süni surətdə “rus qaçqınları” problemi yaradıldı. O vaxt fürsətdən yararlanmaq fikrinə düşərək özlərini xalq hərəkətinin lideri adlandıran bəzi işbazlar dəhşətli cinayətin törədilməsinə sanki zəmin yaradır, xalqı kor-koranə fəlakətlərə vadar edirdilər.

Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Ə. Vəzirov Moskvanın bütün göstərişlərini sözsüz yerinə yetirir, öz xalqına qarşı hazırlanmış ağır cinayətin təşkilatçısı və iştirakçısı olmuşdur. Ə. Vəzirovla bərabər Azərbaycan KP MK-nın ikinci katibi Viktor Polyaniçko və digər hökumət nümayəndələri də bu qanlı faciəyə rəvac verdilər. Nəhayət, tarixdə analoqu olmayan bu dəhşətli faciə 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə reallaşdı. Ən müasir silahlarla silahlanmış sovet ordusu misli görünməmiş qəddarlıqla dinc əhaliyə qanlı divan tutdu. Əsasən erməni əsgər və zabitlərindən komplekstləşdirilmiş imperiya ordusu Bakıda və respublikanın rayonlarında 130-dan çox adam, vəhşicəsinə qətlə yetirmiş, 700-dən çox insan müxtəlif dərəcəli ağır bədən xəsarətləri almış, 1000-dək adam qanunsuz həbs edilmişdir. Quduzlaşmış ordunun əsgər və zabitləri 200 ev və mənzili, 80 avtomasını, o cümlədən təcili yardım maşınlarını, xeyli miqdarda dövlət əmlakını və şəxsi əmlakı məhv etmişlər. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar, qocalar, həmçinin təcili yardım işçiləri və milis nəfərləri olmuşdur. Bu təcavüz nəticəsində SSRİ Konstitusiyası və Azərbaycan SSR Konstitusiyası kobud şəkildə pozulmuş, Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqları tapdalanmışdır. Qabaqcadan hazırlanmış bu təcavüzkarlıq aksiyasının təşkilində və icrasında Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə güc nazirləri Yazov, Bakatin və Kryuçkov bilavasitə iştirak etmişlər.

SSRİ-nin o vaxtkı rəhbəri M. Qorbaçovun Tbilisidən sonra Azərbaycanda törətdiyi bu qanlı aksiya barəsində həm yerli əhaliyə, həm də dünya ictimaiyyətinə ətraflı məlumat verilmir, belə bir dəhşətli hadisənin xalqdan gizlədilməsinə cəhd edilirdi. Həmin dövrdə Moskvada ciddi nəzarət altında olan ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyində 1990-cı il yanvarın 21-də keçirilmiş yığıncaqda çıxış edərək Azərbaycanda baş vermiş qanlı faciə barəsində dünya ictimaiyyətinə məlumat vermişdir. Ümummilli lider bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya yabançı, humanizmə və ölkəmizdə elan olunmuş hüquqi dövlət quruculuğu prinsiplərinə zidd hesab etmişdir. Dünyanın tanınmış kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri qarşısında çıxış edən müdrik şəxsiyyət Heydər Əliyev qırğının törədilməsinin səbəbləri, təşkilatçılar və icraçılar barəsində ətraflı məlumat vermiş, çıxışının sonunda isə qırğının törədənlərin hamısının layiqincə cəzalandırılmasını tələb etmişdir.

Törədilmiş cinayət və onun fəsadları göz qabağında olduğu halda, respublika rəhbərliyi baş vermiş faciəni hər vasitə ilə ört-basdır etməyə cəhd göstərirdi. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin xalqın tələbi və bir qrup deputatın təşəbbüsü ilə 1990-cı il yanvarın 22-də çağırılmış sessiyasına ölkənin əksər siyasi və dövlət rəhbərləri gəlmədi.

20 Yanvar hadisələrinə siyasi qiymət verilməsi tələbi ilə dəfələrlə çıxış edən Azərbaycan Xalq Cəbhəsi də hakimiyyətdə olduğu dövrdə faciəyə siyasi qiymət vermək üçün öz imkanlarından istifadə etmədi. Bu da səbəbsiz deyildi. Çünki bu faciənin törədilməsində AXC-Müsavat cütliyünün də rolu olmuşdur. Ən başlıcası ona görə ki, əliyalın insanları aldadıb sovet ordusunun üstünə göndərən, “qorxmayın, ordu sizə toxunmayacaq” — deyən AXC-Müsavat cütliyünün ali rəhbər vəzifələrdə təmsil olunan bəzi nümayəndələri idi. Beləliklə də, bu qanlı olaydan bir neçə il keçsə də keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycanın rəhbərliyi tərəfindən xalqa qarşı törədilmiş bu ağır cinayətin üstü açılmamış qaldı, analoqu olmayan hadisəyə hüquqi-siyasi qiymət verilmədi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra 20 Yanvar hadisəsinə hüquqi-siyasi qiymət verilməsi istiqamətində addımlar atıldı. Respublika Prezidentinin 5 yanvar 1994-cü il tarixli fərmanı ilə Milli Məclisə 20 Yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymət verilməsi tövsiyə olundu. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 20 Yanvar faciəsinə xüsusi sessiya həsr etdi, bu dəhşətli hadisənin əsl səbəbləri açıqlandı. Beləliklə də, 1990-cı il yanvarın 20-də törədilmiş faciəli hadisələrə Milli Məclisin 29 mart 1994-cü il tarixli qərarı ilə siyasi-hüquqi qiymət verildi.

... Bakı şəhərinin ən gözəl guşələrinin birində 20 Yanvar hadisələrinin qurbanları və torpaqlarımızın azadlığı uğrunda canlarını qurban verən mərd oğul və qızlarımız uyuyur. Hamımızın müqəddəs ziyarətgahına çevrilmiş “Şəhidlər Xiyabanı” dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin fərmanı ilə yenidən qurulmuş, digər bir fərmanı ilə həm 20 Yanvar, həm də ərəzi bütövlüyümüz uğrunda şəhid olanların ailələrinin sosial müdafiəsi daha da gücləndirilmiş, onların mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Şəhidlik zirvəsini Vətəninə, xalqına qəlbən bağlanan mərd oğul və qızlarımız fəth edə bilərlər. Belə övladlarımız Şəhidlər Xiyabanında əbədi olaraq uyuyurlar. Onlar həyat durduqca yaşayacaqlar. Vətən uğrunda həlak olanlar heç vaxt unudulmurlar.

Rüstəm XƏLİLOV.